

PRZEMYSŁAW PIOTR DAMSKI

Akademia Finansów i Biznesu „Vistula”

p.damski@vistula.edu.pl

ORCID: 0000-0001-6308-9733

Arktyka w przestrzeni informacyjnej państw arktycznych w dobie wojny rosyjsko-ukraińskiej (24 lutego – 8 czerwca 2022 r.)

**Arctic in the informational space of Arctic states
during the Russo-Ukrainian war
(24 February – 8 June 2022)**

Słowa kluczowe:

Arktyka, Rosja, Stany
Zjednoczone, Rada
Arktyczna, NATO, Szwecja,
Finlandia, państwa nordyckie

Keywords:

Arctic, Russia, United
States, Arctic Council,
NATO, Sweden,
Finland, Nordic states

Arktyka w przestrzeni informacyjnej państw arktycznych w dobie wojny rosyjsko-ukraińskiej (24 lutego – 8 czerwca 2022 r.)

Rosyjska agresja na Ukrainę z 24 lutego 2022 r. przyniosła rozliczne konsekwencje międzynarodowe. Dosięgnęły one także odporną dotychczas na podobne perturbacje Arktykę. Wpierw zawieszono obrady Rady Arktycznej, a następnie wznowiono je bez udziału Rosji. Konflikt stał się także katalizatorem militaryzacji regionu na skalę niespotykaną od czasu zimnej wojny. Równoległe podejmowane były działania o charakterze propagandowo-informacyjnym. Wszystkie państwa regionu zaadaptowały na ten użytek narrację defensywną, za której immanentną część uznały politykę odstraszenia. Uwzględnia ona także argumenty natury prawnej (tj. pogwałcenie przez Rosję prawa międzynarodowego poprzez atak na Ukrainę), w czym przoduje Moskwa, odmawiając pozostałym państwom arktycznym prawa do legalnej aktywności w ramach Rady Arktycznej czy prawa do rozszerzenia NATO. Rosyjska narracja wykorzystuje wypróbowane metody propagandowe, m.in. obecne w uzasadnieniu agresji na Ukrainę. Przekaz pozostałych państw regionu także był defensywny i w dużej mierze miał charakter reaktywny wobec aktywności rosyjskiej.

Arctic in the informational space of Arctic states during the Russo-Ukrainian war (24 February – 8 June 2022)

Russian aggression in Ukraine on 24 February 2022 brought numerous international consequences. They also reached the Arctic – a region previously resistant to such disturbances. Firstly, works of the Arctic Council were paused and later resumed without Russia. The conflict in Ukraine was a catalyst for the militarisation of the region on a scale not seen since the end of the Cold War. In parallel with those activities, others of a propaganda character were undertaken. All Arctic states adopted defensive narration, of which an immanent element is deterrence. This includes legal arguments (e.g., violation of international law by Russia when it attacked Ukraine) in which Moscow had a leading role as it questioned the legality of the other Arctic states' activity in the Arctic Council or NATO's right for enlargement. Russian narration used verified propagandist methods, including those used to justify the aggression in Ukraine. The message sent to the public by the other states was also defensive, but the vast majority adopted it as their reaction to Russian activities.

Przed 24 lutego 2022 r. Arktyka cieszyła się w stosunkach międzynarodowych specjalnym statusem (*Arctic exceptionalism*). Osiem państw arktycznych wypracowało zasady współpracy w oparciu o Radę Arktyczną (Arctic Council – AC). Zakładały one, że zaangażowanie krajów regionu w różnych częściach globu nie powinno wpływać na ich relacje na Dalekiej Północy. Kwestie sporne oraz wspólną politykę wobec obszaru szczególnie narażonego na zmiany klimatyczne, a także obiecującego ze względu na bogate złoża surowców naturalnych (m.in. gazu i ropy) wypracowywano na drodze konsensusu¹.

W ostatnich latach między członkami AC zaznaczały się różnice, nie zawsze przebiegające według międzynarodowych konfiguracji sojuszniczych. USA za prezydentury Donalda Trumpa miały np. odmienne od pozostałych państw arktycznych (nie licząc Rosji) poglądy na wydobywanie w Arktyce ropy². Kanadzie z kolei bliżej było do rosyjskiego stanowiska w sprawie żeglugi³. Warto też odnotować sięgający lat siedemdziesiątych XX w., a rozwiązany dopiero w obliczu wojny w Ukrainie, duńsko-kanadyjski spór o wyspę Hans⁴.

- 1 D. L. Gautier i in., *Assessment of undiscovered oil and gas in the Arctic*, „Science” 2009, vol. 324, issue 5931, s. 1175–1179.
- 2 Licencję na wydobywanie w rezerwacie dzikiej przyrody zastopowała administracja Joe Bidena, a kolejni kontrahenci tracą zainteresowanie. S. Mufson, J. Partlow, *Once eager to drill, oil companies exit leases in Arctic refuge*, „The Washington Post” [online], 2 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.washingtonpost.com/climate-environment/2022/06/02/arctic-national-wildlife-refuge-drilling/>>; E. Harball, *Arctic national wildlife refuge battle ends, but drilling not a given*, „Alaska Public Media” [online], 21 XII 2017 [dostęp: 6 VI 2020]: <<https://www.npr.org/2017/12/21/572439797/arctic-national-wildlife-refuge-battle-ends-but-drilling-not-a-given>>.
- 3 Kanada rości sobie prawo do zwierzchnictwa nad Przejęciem Północno-Zachodnim (NWP), które traktuje jako swoje wody wewnętrzne. Analogicznie Rosja uznaje za takie Północną Drogę Morską (NSR), przy czym roszczenia obu państw nie znajdowały wielu zwolenników. Moskwa była jednak w stanie uzyskać uznanie swojej pozycji *de facto*, ze względu na posiadanie największej floty lodolamaczy na świecie, bez której żegluga po NSR jest niemożliwa. Kanada nie miała podobnych atutów. S. Lalonde, P. W. Lackenbauer, *Russia, Canada, and the circumpolar world*, [w:] *Breaking the ice curtain? Russia, Canada and Arctic security in a changing circumpolar world*, ed. P. W. Lackenbauer, S. Lalonde, Canadian Global Affairs Institute, Calgary 2019, s. 95.
- 4 J. Rudnicki, *The Hans Island dispute and the doctrine of occupation*, „Studia Iuridica” 2016, t. 68, s. 307–320; M. Uddin, *Hans Island. How to resolve the dispute?*, „Current Developments in Arctic Law” 2016, vol. 4, s. 30–33; A. Burke, R. Raycraft, *Canada and Denmark sign deal to divide uninhabited Arctic island*, „CBC” [online], 13 VI 2022 [dostęp: 7 IX 2022]: <<https://www.cbc.ca/news/politics/canada-denmark-reach-hans-island-deal-after-50-year-dispute-1.6487325>>. W kwestii sporów państw

Stopniowo zwiększano również obecność wojskową w obszarze polarnym. Rozpoczęła to Rosja, reaktywując stare sowieckie bazy i budując nowe, transportując tam broń oraz wzmacniając Flotę Północną⁵. Argumentowała to potrzebą zabezpieczenia regionu jako kluczowego z punktu widzenia jej interesów gospodarczych⁶. Jednocześnie pogłębiała swoją współpracę w Arktyce z Chinami⁷.

Pozostałe państwa arktyczne nie przejawiały zachowań, które mogłyby budzić zaniepokojenie Federacji Rosyjskiej. W ramach prac AC często udawało jej się przekonywać je do swoich argumentów, jak w przypadku Grzbietu Łomonosowa⁸. W okresie prezydentury Donalda Trumpa

arktycznych warto zająć m.in. do polskiej literatury przedmiotu. Zob. K. Kubiak, *Interesy i spory państw w Arktyce w pierwszych dekadach XXI wieku*, Wydawnictwo „Trio”, Wrocław 2009; M. Łuszczuk, *Ewolucja ról międzynarodowych w Arktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015; tenże, *Arktyka na początku XXI w. Między współpracą a rywalizacją*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.

- 5 P. Devyatkin, *Russia's Arctic strategy: aimed at conflict or cooperation? (part I)*, „The Arctic Institute. Center for Circumpolar Security Studies” [online], 6 II 2018 [dostęp: 30 IV 2020]: <<https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-strategy-aimed-conflict-cooperation-part-one/>>; tenże, *Russia's Arctic strategy: military and security (part II)*, „The Arctic Institute. Center for Circumpolar Security Studies” [online], 13 II 2018 [dostęp: 30 IV 2020]: <<https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-military-and-security-part-two/>>; A. Legucka, *Polityka Rosji wobec Arktyki*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa] 26 VI 2020 (Biuletyn PISM, 136 (2068)): <https://www.pism.pl/publikacje/Polityka_Rosji_wobec_Arkytyki> [dostęp: 24 VII 2020].
- 6 G. Fondahl, A. A. Espiritu, A. Ivanova, *Russia's Arctic regions and policies*, [w:] *The Palgrave Handbook of Arctic policy and politics*, ed. K. S. Coates, C. Holroyd, Palgrave Macmillan, Cham 2020, s. 206. Argumentacja defensywna uzasadniana jest m.in. czynnikami gospodarczymi, tj. istotnym udziałem tego regionu w dotychczasowym PKB Rosji (ok. 10 proc.) oraz obawą o wyścig w poszukiwaniu surowców. *Interview with Nikolay Korchunov, Russia's Senior Arctic Official*, „Arctic Council” [online], 30 III 2020 [dostęp: 14 V 2020]: <<https://arctic-council.org/en/news/interview-with-nikolay-korchunov-russias-senior-arctic-official/>>.
- 7 Prowadziło to często do błędnego przekonania o istnieniu chińsko-rosyjskiego sojuszu w regionie, gdy w rzeczywistości mieliśmy do czynienia z partnerstwem z konieczności. E. Buchanan, *There is no Arctic axis*, „Foreign Policy” [online], 21 VII 2020 [dostęp: 2 XII 2021]: <<https://foreignpolicy.com/2020/07/21/no-arctic-axis-china-russia-relationship-resources-natural-gas-northern-sea-route/>>.
- 8 Pozwoliłoby to na realne zwiększenie wyłącznej strefy ekonomicznej Rosji w Arktyce i czerpanie dodatkowych zysków z wydobywanych tam surowców, przede wszystkim ropy i gazu.

państwa nordyckie uważały wręcz Rosję i Chiny za bardziej przewidywalnych graczy niż USA⁹. Aktywność militarna państw nordyckich, USA i Kanady na Dalekiej Północy również była ograniczona i reaktywna w stosunku do polityki rosyjskiej. Odbywały się jedynie regularne ćwiczenia NORAD oraz NATO. W dodatku w latach 2010–2013 Rosja uczestniczyła w natowskich ćwiczeniach wojskowych Pomor, a od 2015 – we wspólnych ćwiczeniach z Norwegią¹⁰. Państwa natowskie zaprosiły Rosję do obserwacji ćwiczeń Trident Juncture w 2018 r., ale Kreml odrzucił tę propozycję, uznając ćwiczenia za agresywne¹¹. Aktywność sojuszu spadła jeszcze bardziej w związku z pandemią COVID-19. W 2020 r. wstrzymano, a rok później odwołano ćwiczenia Cold Response¹².

Ambiwalentna była także postawa Waszyngtonu. Od 2013 r. region zajmował odrębne miejsce w amerykańskiej strategii, modyfikowanej po aneksji Krymu. Reaktywowano wówczas bazę US Navy w Keflavíku na Islandii, zwiększono wydatki na zaangażowanie swoich wojsk w regionie i uznano Rosję oraz Chiny za zagrożenie dla równowagi sił w Arktyce. Były to jednak działania rozciągnięte w czasie, podejmowane opieszale i bez większego przekonania, gdyż Departament Obrony oceniał ryzyko konfliktu na Dalekiej Północy jako niewielkie. Nie planowano zatem zwiększania liczby żołnierzy

- 9 A. Chater, *Takeaways from the 11th Arctic Council Ministerial Meeting in Rovaniemi*, „The Polar Connection” [online], 10 IX 2019 [dostęp: 7 VI 2020]: <<http://polarconnection.org/arctic-council-ministerial-rovaniemi/>>; *The Arctic Institute’s reaction to Secretary of State Mike Pompeo’s speech in Rovaniemi ahead of the AC Ministerial Meeting*, „The Arctic Institute. Center for Circumpolar Security Studies” [online], 7 VI 2019 [dostęp: 7 VI 2020]: <<https://www.thearcticinstitute.org/reaction-secretary-state-mike-pompeos-speech-rovaniemi-finland-arctic-council-ministerial-meeting/>>.
- 10 P. Devyatkin, *Russia’s Arctic Strategy: Military...*
- 11 J. Watling, *NATO’s Trident Juncture 2018 exercise: political theatre with a purpose*, „The Royal United Service Institute (RUSI)” [online], 20 II 2018 [dostęp: 25 VI 2020]: <<https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/natos-trident-juncture-2018-exercise-political-theatre-purpose>>.
- 12 P. B. Danilov, *Cold Response 2020 cancelled*, „High North News” [online], 11 III 2020 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/cold-response-2020-cancelled>>; T. Nilsen, *Norway cancels allied exercise over COVID-19 safety concerns*, „The Independent Barents Observer” [online], 26 I 2021 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/01/norway-cancels-allied-exercise-over-covid-19-safety-concerns>>.

przed 2025 r.¹³ Z kolei Kanada pod kierownictwem premiera Justina Trudeau zwróciła się w stronę ochrony środowiska naturalnego oraz Pierwszych Ludów, a jej oficjalna strategia w Arktyce pomija kwestie militarne¹⁴.

Wydaje się, że arktyczna siódemka (A7), tj. wszystkie państwa regionu bez Rosji, traktowały jej rosnącą obecność wojskową na Dalekiej Północy jako element gry. Jeden z raportów Canadian Global Affairs Institute uznawał Moskwę za pomocnego aktora w regionie, z którym należało szukać okazji do dalszej współpracy pomimo „skandalicznego zachowania w innych częściach świata”¹⁵. Wpisywało się to w zasadę „*High North, low tension*”, którą pomimo pewnych zastrzeżeń USA i Kanady akceptowały wszystkie państwa tego obszaru.

Rosyjska inwazja na Ukrainę doprowadziła do bezprecedensowej zmiany sytuacji na Dalekiej Północy. Media wszystkich państw A7 potępiły agresję¹⁶, a ich rządy zdecydowały o konieczności izolowania Moskwy na arenie międzynarodowej, w tym na obszarze Arktyki. Jednogłośnie na czas nieokreślony zawiesiły prace AC¹⁷, a ich przedstawiciele spotkali się w Anchorage na Alasce, potępiли Rosję i zadeklarowali solidarność z Ukrainą. Konferencja nieprzypadkowo zorganizowana została w największym mieście jedyne go arktycznego regionu USA – wskazuje to bowiem na poparcie partnerów dla polityki amerykańskiej¹⁸.

13 M. Humpert, *U.S. will not increase presence in Arctic until 2025*, „High North News” [online], 23 V 2019 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/us-will-not-increase-presence-arctic-until-2025>>.

14 *Canada's Arctic and Northern Policy Framework*, „Government of Canada” [online], 10 IX 2019 [dostęp: 29 IV 2022]: <<https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1560523306861/156052330587>>. Mianem Pierwszych Ludów określa się w Kanadzie rdzenną ludność Ameryki.

15 T. Bouffard, A. Charron, J. Fergusson, *A tale of „two” Russias?*, [w:] *Breaking the ice curtain?...*, s. 71.

16 Nawet media głównego nurtu, które podnoszą, że należy zrozumieć Rosję, wskazują ją jednoznacznie jako agresora.

17 H. Bye, *Joint declaration from Arctic states: pausing Arctic Council meetings*, „High North News” [online], 4 III 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/joint-declaration-arctic-states-pausing-arctic-council-meetings>>.

18 Y. Rosen, *Arctic leaders gathered in Anchorage ponder a path forward without Russia*, „Arctic Today” [online], 14 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.arctictoday.com/arctic-leaders-gathered-in-anchorage-ponder-a-path-forward-without-russia/>>.

Zawieszenie prac AC pociągnęło za sobą zmianę *status quo* oraz większą niż zazwyczaj liczbę doniesień medialnych na temat Arktyki. Poruszane w nich tematy są różnorodne i każdy zasługuje na głęboką analizę. W kontekście transformacji dotychczasowego układu sił zdecydowałem się skoncentrować na narracji wokół AC oraz militaryzacji regionu w pierwszych trzech miesiącach konfliktu w Ukrainie. Obie kwestie mają bowiem przełożenie na pozostałe zagadnienia.

Zawieszenie prac AC postawiło państwa arktyczne w trudnej sytuacji. Kanały komunikacji w sprawach Dalekiej Północy uległy rozproszeniu, co utrudniało mierzenie się z problemami regionu. W ostatnim czasie Rada miała szczególne znaczenie dla Rosji, która w 2021 r. objęła w niej przewodnictwo, a w przeszłości rozgrywała na tym forum różnice między jej członkami. Ponieważ było to miejsce uzgadniania kluczowych kwestii dla regionu, a szef rosyjskiego MSZ sugerował nawet włączenie w zakres prac kwestii dotyczących bezpieczeństwa, można dostrzec, że Rada była ważnym elementem rosyjskiej dyplomacji na Dalekiej Północy. Przewodnictwo na lata 2021–2023 miało dla niej przy tym także charakter prestiżowy.

Po zawieszeniu obrad AC rosyjska narracja koncentrowała się z jednej strony na wskazywaniu zagrożeń dla bezpieczeństwa regionu, a z drugiej na podkreślaniu ważnej roli, jaką odgrywa w nim Rosja. Początkowo Kreml wyraził jedynie obawy o „powstanie poważnych przeszkód” na drodze współpracy w Arktyce¹⁹, ale konsekwentna postawa A7 skutkowałą ostrzejszymi komentarzami, w tym oskarżeniami o „upolitycznione i irracjonalne” działania na Dalekiej Północy. Uzupełnieniem tego ostrego tonu było wyrażanie nadziei na „zdrowy rozsądek” i powrót do „konstruktywnej interakcji” oraz stwierdzenie, jakoby „skuteczne zapewnienie rozwoju Arktyki bez Rosji było niemożliwe”. Odwoływanie się do rozsądku arktycznych partnerów kierowano przede wszystkim do państw nordyckich²⁰.

19 G. Dickie, T. Gardner, *Arctic Council in upheaval over Russia as climate change transforms region*, „Reuters Media” [online], 3 III 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.reuters.com/world/arctic-council-countries-halt-meetings-over-russias-invasion-ukraine-2022-03-03/>>.

20 Е. Черненко, *Семеро одного то ли ждут, то ли уже нет. Как операция на Украине подорвала председательство России в Арктическом совете*, „Коммерсантъ” [online], 17 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5355496>>.

Starając się doprowadzić do wznowienia obrad AC, Kreml konsekwentnie budował przekaz o „sztucznym” wiązaniu „tematu ukraińskiego” z Arktyką. Rosjanie podkreślali, że ich przewodnictwo w AC poparły „wszystkie państwa [członkowskie] bez wyjątku”²¹. Równoległe próbowali wzmocnić pozycję swojego ambasadora w AC Nikołaja Korczunowa przez ciągle zaznaczanie, że pełni on funkcję przewodniczącego forum. 20 maja agencja Ria Nowosti cytowała jego obawy, że zawieszenie współpracy „nieuchronnie doprowadzi do wzrostu zagrożenia i wyzwań dla miękkiego bezpieczeństwa w Arktyce”²². Rosyjskie media konsekwentnie podkreślały, że rosyjski dyplomata przewodniczy AC, sugerując tym samym, jakoby reprezentował głos całego forum.

Kreowano zatem obraz Rosji jako jedyne gwaranta naruszonego przez państwa zachodnie *status quo* w Arktyce. Idąc tą drogą, Moskwa podważała szczerą intencję państw A7 wobec Rady, a nawet sugerowała, że chciały one powołania nowego bytu lub przynajmniej marginalizacji Rosji w obecnym formacie. Głównego winowajcę widziała przy tym w USA, które miały się sprzeciwić wznawianiu jej prac, jeżeli Rosja nie zaprzestanie agresji w Ukrainie. Sugerowano wręcz, że spotkania A7 mogły mieć na celu likwidację Rady²³.

Rosyjski przekaz miał wyrzucić presję na państwa zachodnie i doprowadzić do wznowienia obrad AC. Pozwoliłoby to Kremlowi odnieść zwycięstwo wizerunkowe i umożliwić powrót do *status quo ante bellum*. Gdyby nie przywrócono wspomnianego na początku wyjątkowego statusu Arktyki, to trudniejszy byłby powrót do *business as usual* w innych częściach świata.

Kreowany w Moskwie obraz wykorzystuje klasyczne klisze dominujących USA i ich sojuszników, których przedstawia się jako bezwolnych, podporządkowanych im satelitów. Tymczasem stanowisko państw nordyckich w obliczu wojny w Ukrainie, a także jej arktycznych reperkusji, jest

21 *West unable to ensure sustainable development of Arctic without Russia – diplomat*, „TASS” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1438863>>.

22 *В МИД сообщили о последствиях заморозки работы Арктического совета*, „РИА Новости” [online], 20 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://ria.ru/20220520/mid-1789662641.html>>. Zob. też: *Arctic Council suspension adds to security risks – Russian diplomat*, „TASS” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1438847>>.

23 E. Черненко, *Семеро...*

jednoznaczne. Ambasador Norwegii w Waszyngtonie Anniken R. Krutnes dostrzegła, że Rosja jest największym państwem arktycznym i nie można jej lekceważyć, ale polityka Kremla wobec Ukrainy uniemożliwia współpracę. W podobnym duchu wypowiedziała się szefująca duńskiej ambasady w USA Lone Dencker Wisborg. Norwegia dała też do zrozumienia, że po konsultacjach z sojusznikami mogłaby przejąć przewodnictwo AC w 2023 r.²⁴, co wskazywałoby, że państwa A7 były gotowe marginalizować Rosję w Radzie, i to bynajmniej nie wyłącznie z intencji USA. Według islandzkiej minister spraw zagranicznych Þórdís Kolbrún Reykfjörð Gylfadóttir należy kontynuować współpracę na Dalekiej Północy, ale AC będzie musiała się zmienić, bo zmieniły się realia międzynarodowe, a „Rosja nie może być dłużej traktowana jako wiarygodny partner”²⁵. Na potrzebę przemyślenia przyszłości forum wskazywał też reprezentujący w AC Norwegię Morten Høglund²⁶.

Na tym tle oficjalne stanowisko Waszyngtonu wydaje się wręcz koncyliacyjne. Koordynator USA ds. Arktyki James P. DeHart zapewnił, że jego kraj nie miał intencji tworzenia bytu alternatywnego do AC. Stany Zjednoczone dostrzegały, że ma ona „największą wartość jako forum okołobiegunowe obejmujące wszystkich osiem państw arktycznych”²⁷. Wbrew rosyjskiemu przekazowi w obecnej sytuacji międzynarodowej Waszyngtonowi wręcz opłacało się utrzymanie Rady, aby ograniczać rosyjskie wpływy. Eksperci wskazywali z kolei, że konsensualny sposób podejmowania decyzji w tym gremium ma działanie stabilizujące, co mogłoby niwelować przyszłe napięcia

24 *Nordic security perspectives in the Arctic*, „Woodrow Wilson Center” [online], 22 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.wilsoncenter.org/event/nordic-security-perspectives-arctic>>.

25 *Arctic cooperation in the shadow of Russian aggression*, „Woodrow Wilson Center” [online], 21 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.wilsoncenter.org/event/arctic-cooperation-shadow-russian-aggression-armchair-discussion-icelandic-foreign-minister>>.

26 A. Edvardsen, *Arctic Council paused: the search for a future for Arctic cooperation continues*, „High North News” [online], 27 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-council-paused-search-future-arctic-cooperation-continues>>.

27 Taż, *USA’s Arctic coordinator: „We do not want to change the structure or membership of the Arctic Council”*, „High North News” [online], 18 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/usas-arctic-coordinator-we-do-not-want-change-structure-or-membership-arctic-council>>.

w regionie. Najbardziej optymistyczni komentatorzy przyjmowali, że kontynuowanie prac w ramach forum „pokazywałoby, iż nawet w najgorszych czasach Rosja pozostaje wierna wartościom i zasadom AC”. Wskazywali ponadto, że bez zgody A7 nie mogłaby ona niczego ugrać, a jej działania mogłyby być piętnowane²⁸. Tym samym powrót do tego, co Rosja nazywa „odpolitycznioną” Radą, jest trudny²⁹.

Od momentu zawieszenia obrad AC Rosja starała się nadawać temu forum większe znaczenie prawne, niż ma ono w rzeczywistości. Konsekwentnie określała je w swoich oficjalnych komunikatach prasowych mianem „organizacji międzynarodowej”³⁰, stwarzając wrażenie, że wstrzymanie prac jest nielegalne. Zarzuty te powróciły ze zdwojoną siłą, gdy na początku czerwca państwa zachodnie zdecydowały o wznowieniu prac Rady, ale tylko w projektach, które nie uwzględniały partycypacji rosyjskiej³¹. Dmitrij Miedwiediew oskarżył wówczas A7 o niszczenie rosyjskiej gospodarki przez izolowanie jej w „organizacjach międzynarodowych”³². Ambasador Rosji w Waszyngtonie Anatolij Antonow zakwestionował

- 28 B. S. Zellen, *The world needs the Arctic Council now more than ever*, „The Independent Barents Observer” [online], 19 IV 2022 [dostęp: 9 VI 2022]: <<https://thebarentsobserver.com/en/opinions/2022/04/world-needs-arctic-council-now-more-ever>>.
- 29 E. Ayaydin, *Arctic during the war: less indigenous visibility and less climate concerns*, „High North News” [online], 30 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-during-war-less-indigenous-visibility-and-less-climate-concerns>>; M. Kobzeva, *The need for new Arctic exceptionalism?*, „High North News” [online], 23 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/need-new-arctic-exceptionalism>>.
- 30 *Russian ambassador to US warns Arctic Council against making decisions without Moscow*, „TASS” [online], 9 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1462561>>; *Russian diplomat laces into West's flawed Arctic policy*, „TASS” [online], 10 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1463607>>; Антонов назвал нелегитимными решения Арктического совета, принятые без РФ, „Радио Sputnik” [online], 9 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://radiosputnik.ria.ru/20220609/antonov-1794181553.html>>; E. Черненко, *Семеро...*
- 31 T. Jonassen, *The Arctic Council: The Arctic 7 resume limited work without Russia*, „High North News” [online], 8 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-council-arctic-7-resume-limited-work-without-russia>>.
- 32 М. Федотова, *Блинкен заявил, что россияне почувствуют эффект от санкций в повседневной жизни*, „Коммерсантъ” [online], 14 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5433645>>.

legalność decyzji podejmowanych w AC bez udziału jego kraju³³. Kreml kreował się zatem na obrońcę nie tylko ustalonego porządku arktycznego, ale i prawa międzynarodowego.

Wbrew narracji Moskwy Rada Arktyczna nie jest jednak organizacją międzynarodową, ale forum dyskusji. Jej decyzje nie są więc dla członków tego gremium wiążące prawnie. Działają oni na zasadzie konsensusu, a następnie implementują postanowienia³⁴. Tym, co wiąże państwa arktyczne (poza USA), jest *Konwencja o prawie morza*, która stanowi podstawę prawną m.in. do rozstrzygania sporów, jednak nie dotyczy samej AC³⁵. A7 nie zabroniła Rosji realizowania jej projektów. Kontynuuje tylko przedsięwzięcia, które nie wymagają partycypacji tego kraju i które w normalnych okolicznościach też by prowadziła. Zawiesiła natomiast aktywności wymagające współpracy z Moskwą. Decyzja państw zachodnich ewidentnie szkodzi rosyjskiemu wizerunkowi – ze względu na praktyczne izolowanie jej przedstawiciela, będącego jednocześnie przewodniczącym Rady. Zarzuty o łamanie prawa wydają się jednak oparte na wątpliwych przesłankach. Niemniej pojawiły się głosy, że dalsze izolowanie Rosji może doprowadzić do wycofania się jej z Rady. To zaś jest wyjątkowo niepożądane w obliczu szeregu problemów klimatycznych w regionie.

Poza trudnościami w funkcjonowaniu AC wojna w Ukrainie poskutkowała przyspieszeniem remilitaryzacji Dalekiej Północy. Od kilku lat mówiło się o możliwej zimnej wojnie w regionie, lecz jej perspektywa zdawała się odległa. Po 24 lutego 2022 r. sytuacja jest jednak zdecydowanie bardziej dynamiczna.

33 *Russian ambassador...*

34 Zob. Z. Śliwa, *Rada Arktyczna jako forum pokojowej współpracy w Arktyce*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, t. 14, nr 2, s. 214–237; P. Graczyk, T. Koivurova, *The Arctic Council*, [w:] *Handbook of the politics of the Arctic*, Edward Elgar Publishing, 2015, s. 298–327; K. Abdullatif, *Rada Arktyczna jako ważne ogniwo współpracy międzynarodowej Rosji w Arktyce*, „Spojrzenie na Wschód” 2015, nr 2, s. 29–43; M. Maciąg-Świontek, *Rola soft law w systemie prawnym obszaru Arktyki*, [w:] *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego*, red. B. Kuźniak, M. Ingelevič-Citak, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017, s. 353–359; M. Madej, *Rola Rady Arktycznej w definiowaniu współpracy w regionie strategii arktycznych Rosji, Kanady i USA*, „Studia Humanistyczno-Społeczne” 2013, t. 7, s. 65–79.

35 Amerykanie nie ratyfikowali tej umowy. Dotyczy ona nie tylko Oceanu Arktycznego, ale jak wskazuje nazwa – spraw morskich.

Od początku inwazji Rosja twierdziła, że występowała przeciw ekspansywnej polityce NATO, które rzekomo złamało zawarte z Moskwą porozumienia o nierozszerzaniu sojuszu³⁶. Ta defensywna narracja została przeniesiona na Arktykę. Już dzień po ataku na Ukrainę ostrzegano, że ewentualne przystąpienie do NATO Finlandii i Szwecji byłoby sprzeczne z wcześniejszymi porozumieniami. Wskazano także, że zgodnie z zasadami OBWE nie można budować swojego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych państw, więc Rosja musiałaby podjąć stosowne kroki³⁷. Ta quasi-legalistyczna i połączona z zastraszaniem narracja opierała się na wypróbowanych przez Kreml metodach i budowanych przez lata mitach o zdradzie Zachodu, które wielokrotnie powtarzał prezydent Putin. Pomijano przy tym fakty niewygodne dla Rosji³⁸, a OBWE traktowano instrumentalnie, samemu nie stosując się do przywoływanych zasad. Działania te nie odniosły jednak zamierzonego efektu, a współpracujące wcześniej blisko z NATO Finlandia i Szwecja, obawiając się o swoją suwerenność, zaczęły otwarcie mówić o możliwości przystąpienia do sojuszu. Oba kraje byłyby dla niego cennym nabytkiem strategicznym o istotnym potencjale militarnym i operacyjnym³⁹.

W tej sytuacji wciąż stosująca narrację defensywną Rosja ogłosiła remilitaryzację Półwyspu Kolskiego oraz wyposażenie Floty Północnej

36 W. Putin, *Address by the President of the Russian Federation*, „President of Russia” [online], 24 II 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>>.

37 *МИД России: принятие Швеции и Финляндии в НАТО потребует ответных шагов от России*, „Коммерсантъ” [online], 25 II 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5236634>>.

38 Np. podpisany 27 V 1997 r. w Paryżu dokument: *Akt podstawowy o stosunkach dwustronnych, współpracy i bezpieczeństwie między NATO i Federacją Rosyjską*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Sejmowej” 1997, t. 4, nr 1: <<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/nato/z4s5.html>> [dostęp: 24 VI 2022]. USA współpracowały z Rosją w latach dziewięćdziesiątych, starając się zminimalizować tarcia. M. E. Sarotte, *Not one inch: America, Russia, and the making of post-Cold War stalemate*, Yale University Press, New Haven 2022 (The Henry L. Stimson Lectures).

39 C. Wall, S. Monaghan, P. Morcos, *Will Finland and Sweden join NATO?*, „Center for Strategic and International Studies” [online], 15 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.csis.org/analysis/will-finland-and-sweden-join-nato>>.

w głowice hipersoniczne⁴⁰. W ślad za tym pojawiły się groźby pod adresem Finlandii i Szwecji. Gdy w połowie maja oba państwa oficjalnie zgłosiły swój akces do sojuszu i zostały wsparte przez pozostałe kraje nordyckie, władze w Moskwie czasowo porzuciły narrację odstrasżającą⁴¹.

O ile jednak w przypadku Finlandii i Szwecji odstrasżanie nie przyniosło sukcesu, to Kreml stosuje narrację defensywno-odstrasżającą w stosunku do całego sojuszu i jego aktywności na Dalekiej Północy. Dowodem na adekwatność takiej postawy miały być ćwiczenia Cold Response zorganizowane na przełomie marca i kwietnia 2022 r.⁴² W rosyjskiej narracji nie wspomina się jednak, że choć nabrały one większego znaczenia w kontekście wojny w Ukrainie, to organizowane są regularnie od 2007 r. Podobnie też pomijany jest fakt, że z ponad dziewięćdziesięciu różnego rodzaju aktywności wojskowych w Arktyce w ciągu ostatnich dwóch lat więcej niż połowę prowadzili Rosjanie⁴³.

Defensywna retoryka Moskwy nie zmienia faktu, że grupa A7 czuje się zagrożona aktywnością Rosji w różnych częściach świata. Wszystkie zrzeszone w niej państwa w naturalny sposób zaadaptowały na swój użytek retorykę obronną. Co warte podkreślenia, Dania, Norwegia i Kanada

40 T. Nilsen, *Full speed ahead in rearmament of the Kola Peninsula, Shoigu told military commanders*, „The Independent Barents Observer” [online], 21 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://thebarentsobserver.com/en/security/2022/04/full-speed-ahead-rearmament-kola-peninsula-shoigu-told-military-commanders>>.

41 J. Henley, *Finland and Sweden confirm intention to join NATO*, „The Guardian” [online], 15 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.theguardian.com/world/2022/may/15/finland-formally-confirms-intention-to-join-nato-russia>>; T. Jonassen, *Joint Nordic support for Finland and Sweden in NATO*, „High North News” [online], 18 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/joint-nordic-support-finland-and-sweden-nato>>; G. Faulconbridge, *Putin sees no threat from NATO expansion, warns against military build-up*, „Reuters Media” [online], 17 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.reuters.com/world/europe/russia-calls-finland-sweden-joining-nato-mistake-with-far-reaching-consequences-2022-05-16/>>.

42 K. Аскерова, *Россия обеспокоена возросшей военной активностью НАТО в Арктике*, „Коммерсантъ” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5315701>>; *Россия видит риски непреднамеренных столкновений с НАТО в арктических широтах*, „ТАСС” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.ru/politika/14396817>>.

43 *Arctic Military Activity Tracker*, „Center for Strategic & International Studies” [online, dostęp: 24 VI 2022]: <<https://arcticmilitarytracker.csis.org/>>.

stwierdzały wprost, że elementem polityki obronnej ma być odstraszenie Federacji Rosyjskiej⁴⁴.

W narracji o bezpieczeństwie tych państw widoczne są zmiany, które zaszły pod wpływem rosyjskiej inwazji. W przypadku USA wydają się one jednak bardziej radykalne. Administracja Bidena musiała bowiem nie tylko przyjąć podobną retorykę, ale i przesunąć punkt ciężkości z zagadnień klimatycznych na pozostające dotychczas na drugim planie kwestie militarne. Zwiększono przy tym liczebność amerykańskich żołnierzy na Alasce, która ma się stać kluczowym elementem w polityce obronności⁴⁵. Przekazano także około miliarda dolarów na modernizację bazy wojskowej na Grenlandii, m.in. pod kątem zwalczania pocisków hipersonicznych⁴⁶.

Jeżeli wszystkie państwa arktyczne, wliczając Rosję, pozostają w czymś zgodne, to w konstatacji, że region ten może się stać w przyszłości świadkiem kryzysów⁴⁷. Po rosyjskiej agresji na Ukrainę Arktyka zajmuje istotne miejsce w przestrzeni informacyjnej państw Dalekiej Północy. Wszystkie dostrzegły zmianę sytuacji międzynarodowej, lecz odmiennie komunikowały jej przyczyny. Dla A7 Rosja stała się niewiarygodna i powinna doświadczyć konsekwencji swych działań w wymiarze globalnym. Zawiesiły zatem prace Rady i położyły kres dotychczasowej wyjątkowości Arktyki.

- 44 *Nordic security...; Arctic cooperation...; A. Edvardsen, Nordic defense ministers: Will increase future military presence in the Nordic countries*, „High North News” [online], 25 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/nordic-defense-ministers-will-increase-future-military-presence-nordic-countries>>; O. Stefanovich, *Canada looks to reinforce Arctic sovereignty through diplomacy, military, says minister*, „CBC” [online], 14 III 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.cbc.ca/news/politics/arctic-sovereignty-concerns-russian-invasion-ukraine-1.6383410>>.
- 45 T. Jonassen, *The USA strengthens its army in the Arctic*, „High North News” [online], 22 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/usa-strengthens-its-army-arctic>>; H. Bye, *US Army Alaska is making a huge transformation to be the Army's Arctic Force*, „High North News” [online], 16 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/us-army-alaska-making-huge-transformation-be-armys-arctic-force>>.
- 46 E. Bergquist, *USA surprises Denmark and Greenland with billion dollar investments in Thule Air Base*, „High North News” [online], 25 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/usa-surprises-denmark-and-greenland-billion-dollar-investments-thule-air-base>>.
- 47 M. Schreiber, *A changing Arctic could bring „potential conflict,” Biden says*, „Arctic Today” [online], 2 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.arctictoday.com/a-changing-arctic-could-bring-potential-conflict-biden-says/>>.

Pozostając wierne temu założeniu, wznowiły obrady forum, ale już bez udziału Rosji. Moskwa zaś pragnie powrotu do *status quo ante bellum*, aby ograniczyć reperkusje agresji na Ukrainę. W tym celu wysłała szereg komunikatów mających uwiarygodnić jej stanowisko. Prezentowane przez nią jak dotąd argumenty były spójne z narracją dotyczącą aktywności NATO w Europie Środkowo-Wschodniej i jedynie pozornie opierały się na prawie i ustaleniach międzynarodowych.

Narracja Moskwy nie przekonała pozostałych państw arktycznych, a stosowana przez nią retoryka odstraszenia nie okazała się efektywna. Przyczyniła się natomiast do zaadaptowania przez członków A7 retoryki defensywnej, której immanentną częścią ma być odstraszenie.

Choć w zgodnej opinii państw regionu Arktyka przestaje być neutralna, to jednogłośnie deklarują one potrzebę współpracy, wiedząc, że jest istotna w wymiarach lokalnym i globalnym. Wszystkie też podkreślają ważną rolę AC, zastrzegając jednak, że odnośnie do jej przyszłości pierwsze miesiące konfliktu przyniosły więcej pytań niż odpowiedzi. Jest to szczególnie istotne w kontekście przyspieszającej militaryzacji regionu, która – według zgodnej opinii wszystkich państw arktycznych – będzie postępować.

Bibliografia

- Abdullatif K., *Rada Arktyczna jako ważne ogniwo współpracy międzynarodowej Rosji w Arktyce*, „Spojrzenie na Wschód” 2015, nr 2.
- Akt podstawowy o stosunkach dwustronnych, współpracy i bezpieczeństwie między NATO i Federacją Rosyjską*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Sejmowej” 1997, t. 4, nr 1: <<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/nato/z4s5.html>> [dostęp: 24 VI 2022].
- Antonov nazval nelegitimnymi rešenâ Arktičeskogo soveta, prinâtye bez RF*, „Radio Sputnik” [online], 9 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://radiosputnik.ria.ru/20220609/antonov-1794181553.html>>.
- Arctic cooperation in the shadow of Russian aggression*, „Woodrow Wilson Center” [online], 21 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.wilsoncenter.org/event/arctic-cooperation-shadow-russian-aggression-armchair-discussion-icelandic-foreign-minister>>.
- Arctic Council suspension adds to security risks – Russian diplomat*, „TASS” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1438847>>.
- The Arctic Institute’s reaction to Secretary of State Mike Pompeo’s speech in Rovaniemi ahead of the AC Ministerial Meeting*, „The Arctic Institute. Center for Circumpolar Security Studies” [online], 7 VI 2019 [dostęp: 7 VI 2020]: <<https://>>

- www.thearcticinstitute.org/reaction-secretary-state-mike-pompeos-speech-rovaniemi-finland-arctic-council-ministerial-meeting/>.
- Arctic Military Activity Tracker*, „Center for Strategic & International Studies” [online, dostęp: 24 VI 2022]: <<https://arcticmilitarytracker.csis.org/>>.
- Askerova K., *Rossiâ obespokoena vozrosšej voennoj aktivnost’û NATO v Arktike*, „Kommersant” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5315701>>.
- Ayaydin E., *Arctic during the war: less indigenous visibility and less climate concerns*, „High North News” [online], 30 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-during-war-less-indigenous-visibility-and-less-climate-concerns>>.
- Bergquist E., *USA surprises Denmark and Greenland with billion dollar investments in Thule Air Base*, „High North News” [online], 25 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/usa-surprises-denmark-and-greenland-billion-dollar-investments-thule-air-base>>.
- Bouffard T., Charron A., Fergusson J., *A tale of „two” Russias?*, [w:] *Breaking the ice curtain? Russia, Canada and Arctic security in a changing circumpolar world*, ed. P. W. Lackenbauer, S. Lalonde, Canadian Global Affairs Institute, Calgary 2019.
- Breaking the ice curtain? Russia, Canada and Arctic security in a changing circumpolar world*, ed. P. W. Lackenbauer, S. Lalonde, Canadian Global Affairs Institute, Calgary 2019.
- Buchanan E., *There is no Arctic axis*, „Foreign Policy” [online], 21 VII 2020 [dostęp: 2 XII 2021]: <<https://foreignpolicy.com/2020/07/21/no-arctic-axis-china-russia-relationship-resources-natural-gas-northern-sea-route/>>.
- Burke A., Raycraft R., *Canada and Denmark sign deal to divide uninhabited Arctic island*, „CBC” [online], 13 VI 2022 [dostęp: 7 IX 2022]: <<https://www.cbc.ca/news/politics/canada-denmark-reach-hans-island-deal-after-50-year-dispute-1.6487325>>.
- Bye H., *Joint declaration from Arctic states: pausing Arctic Council meetings*, „High North News” [online], 4 III 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/joint-declaration-arctic-states-pausing-arctic-council-meetings>>.
- Bye H., *US Army Alaska is making a huge transformation to be the Army’s Arctic Force*, „High North News” [online], 16 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/us-army-alaska-making-huge-transformation-be-armys-arctic-force>>.
- Canada’s Arctic and Northern Policy Framework*, „Government of Canada” [online], 10 IX 2019 [dostęp: 29 IV 2022]: <<https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1560523306861/1560523330587>>.
- Chater A., *Takeaways from the 11th Arctic Council Ministerial Meeting in Rovaniemi*, „The Polar Connection” [online], 10 IX 2019 [dostęp: 7 VI 2020]: <<http://polarconnection.org/arctic-council-ministerial-rovaniemi/>>.
- Černenko E., *Semero odnogo to li ždut, to li uže net. Kak operaciâ na Ukraine podorvala predsedatel’stvo Rossii v Arktičeskom sovete*, „Kommersant” [online], 17 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5355496>>.

- Danilov P. B., *Cold Response 2020 cancelled*, „High North News” [online], 11 III 2020 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/cold-response-2020-cancelled>>.
- Devyatkin P., *Russia's Arctic strategy: aimed at conflict or cooperation? (part I)*, „The Arctic Institute. Center for Circumpolar Security Studies” [online], 6 II 2018 [dostęp: 30 IV 2020]: <<https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-strategy-aimed-conflict-cooperation-part-one/>>.
- Devyatkin P., *Russia's Arctic strategy: military and security (part II)*, „The Arctic Institute. Center for Circumpolar Security Studies” [online], 13 II 2018 [dostęp: 30 IV 2020]: <<https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-military-and-security-part-two/>>.
- Dickie G., Gardner T., *Arctic Council in upheaval over Russia as climate change transforms region*, „Reuters Media” [online], 3 III 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.reuters.com/world/arctic-council-countries-halt-meetings-over-russias-invasion-ukraine-2022-03-03/>>.
- Edwardsen A., *Arctic Council paused: the search for a future for Arctic cooperation continues*, „High North News” [online], 27 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-council-paused-search-future-arctic-cooperation-continues>>.
- Edwardsen A., *Nordic defense ministers: Will increase future military presence in the Nordic countries*, „High North News” [online], 25 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/nordic-defense-ministers-will-increase-future-military-presence-nordic-countries>>.
- Edwardsen A., *USA's Arctic coordinator: „We do not want to change the structure or membership of the Arctic Council”*, „High North News” [online], 18 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/usas-arctic-coordinator-we-do-not-want-change-structure-or-membership-arctic-council>>.
- Faulconbridge G., *Putin sees no threat from NATO expansion, warns against military build-up*, „Reuters Media” [online], 17 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.reuters.com/world/europe/russia-calls-finland-sweden-joining-nato-mistake-with-far-reaching-consequences-2022-05-16/>>.
- Fedotova M., *Blinken zaâvil, čo rossiâne počuvstvuût èffekt ot sankcij v povsednevnoj žizni*, „Kommersant” [online], 14 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5433645>>.
- Fondahl G., Espiritu A. A., Ivanova A., *Russia's Arctic regions and policies*, [w:] *The Palgrave Handbook of Arctic policy and politics*, ed. K. S. Coates, C. Holroyd, Palgrave Macmillan, Cham 2020.
- Gautier D. L., Bird K. J., Charpentier R. R., Grantz A., Houseknecht D. W., Klett T. R., Moore Th. E., Pitman J. K., Schenk Ch. J., Schuenemeyer J. H., Sørensen K., Tennyson M. E., Valin Z. C., Wandrey C. J., *Assessment of undiscovered oil and gas in the Arctic*, „Science” 2009, vol. 324, issue 5931.
- Graczyk P., Koivurova T., *The Arctic Council*, [w:] *Handbook of the politics of the Arctic*, Edward Elgar Publishing, 2015.

- Harball E., *Arctic national wildlife refuge battle ends, but drilling not a given*, „Alaska Public Media” [online], 21 XII 2017 [dostęp: 6 VI 2020]: <<https://www.npr.org/2017/12/21/572439797/arctic-national-wildlife-refuge-battle-ends-but-drilling-not-a-given>>.
- Henley J., *Finland and Sweden confirm intention to join NATO*, „The Guardian” [online], 15 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.theguardian.com/world/2022/may/15/finland-formally-confirms-intention-to-join-nato-russia>>.
- Humpert M., *U.S. will not increase presence in Arctic until 2025*, „High North News” [online], 23 V 2019 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/us-will-not-increase-presence-arctic-until-2025>>.
- Interview with Nikolay Korchunov, Russia's Senior Arctic Official*, „Arctic Council” [online], 30 III 2020 [dostęp: 14 V 2020]: <<https://arctic-council.org/en/news/interview-with-nikolay-korchunov-russias-senior-arctic-official/>>.
- Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego*, red. B. Kuźniak, M. Ingelevič-Citak, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017.
- Jonassen T., *The Arctic Council: The Arctic 7 resume limited work without Russia*, „High North News” [online], 8 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-council-arctic-7-resume-limited-work-without-russia>>.
- Jonassen T., *Joint Nordic support for Finland and Sweden in NATO*, „High North News” [online], 18 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/joint-nordic-support-finland-and-sweden-nato>>.
- Jonassen T., *The USA strengthens its army in the Arctic*, „High North News” [online], 22 V 2022 [dostęp: 26 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/usa-strengthens-its-army-arctic>>.
- Kobzeva M., *The need for new Arctic exceptionalism?*, „High North News” [online], 23 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.highnorthnews.com/en/need-new-arctic-exceptionalism>>.
- Kubiak K., *Interesy i spory państw w Arktyce w pierwszych dekadach XXI wieku*, Wydawnictwo „Trio”, Wrocław 2009.
- Lalonde S., Lackenbauer P.W., *Russia, Canada, and the circumpolar world*, [w:] *Breaking the ice curtain? Russia, Canada and Arctic security in a changing circumpolar world*, ed. P.W. Lackenbauer, S. Lalonde, Canadian Global Affairs Institute, Calgary 2019.
- Legucka A., *Polityka Rosji wobec Arktyki*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa] 26 VI 2020 (Biuletyn PISM, 136 (2068)): <https://www.pism.pl/publikacje/Polityka_Rosji_wobec_Arktyki> [dostęp: 24 VII 2020].
- Łuszczuk M., *Arktyka na początku XXI w. Między współpracą a rywalizacją*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.
- Łuszczuk M., *Ewolucja ról międzynarodowych w Arktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015.
- Maciąg-Świontek M., *Rola soft law w systemie prawnym obszaru Arktyki*, [w:] *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego*, red. B. Kuźniak, M. Ingelevič-Citak, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017.

- Madej M., *Rola Rady Arktycznej w definiowaniu współpracy w regionie strategii arktycznych Rosji, Kanady i USA*, „Studia Humanistyczno-Społeczne” 2013, t. 7.
- MID *Rossii: prinâtie Švecii i Finlândii v NATO potrebuet otvetnyh šagov ot Rossii*, „Kommersant” [online], 25 II 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.kommersant.ru/doc/5236634>>.
- Mufson S., Partlow J., *Once eager to drill, oil companies exit leases in Arctic refuge*, „The Washington Post” [online], 2 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.washingtonpost.com/climate-environment/2022/06/02/arctic-national-wildlife-refuge-drilling/>>.
- Nilsen T., *Full speed ahead in rearmament of the Kola Peninsula, Shoigu told military commanders*, „The Independent Barents Observer” [online], 21 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://thebarentsobserver.com/en/security/2022/04/full-speed-ahead-rearmament-kola-peninsula-shoigu-told-military-commanders>>.
- Nilsen T., *Norway cancels allied exercise over COVID-19 safety concerns*, „The Independent Barents Observer” [online], 26 I 2021 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/01/norway-cancels-allied-exercise-over-covid-19-safety-concerns>>.
- Nordic security perspectives in the Arctic*, „Woodrow Wilson Center” [online], 22 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.wilsoncenter.org/event/nordic-security-perspectives-arctic>>.
- The Palgrave Handbook of Arctic policy and politics*, ed. K. S. Coates, C. Holroyd, Palgrave Macmillan, Cham 2020.
- Putin W., *Address by the President of the Russian Federation*, „President of Russia” [online], 24 II 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>>.
- Rosen Y., *Arctic leaders gathered in Anchorage ponder a path forward without Russia*, „Arctic Today” [online], 14 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.arctictoday.com/arctic-leaders-gathered-in-anchorage-ponder-a-path-forward-without-russia/>>.
- Rosiâ vidit riski neprednamerennyh stolknovenij s NATO v arktičeskich širotah*, „TASS” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.ru/politika/14396817>>.
- Rudnicki J., *The Hans Island dispute and the doctrine of occupation*, „Studia Iuridica” 2016, t. 68.
- Russian ambassador to US warns Arctic Council against making decisions without Moscow*, „TASS” [online], 9 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1462561>>.
- Russian diplomat laces into West's flawed Arctic policy*, „TASS” [online], 10 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1463607>>.
- Sarotte M. E., *Not one inch: America, Russia, and the making of post-Cold War stalemate*, Yale University Press, New Haven 2022 (The Henry L. Stimson Lectures).
- Schreiber M., *A changing Arctic could bring „potential conflict,” Biden says*, „Arctic Today” [online], 2 VI 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.arctictoday.com/a-changing-arctic-could-bring-potential-conflict-biden-says/>>.

- Stefanovich O., *Canada looks to reinforce Arctic sovereignty through diplomacy, military, says minister*, „CBC” [online], 14 III 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.cbc.ca/news/politics/arctic-sovereignty-concerns-russian-invasion-ukraine-1.6383410>>.
- Śliwa Z., *Rada Arktyczna jako forum pokojowej współpracy w Arktyce*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, t. 14, nr 2.
- Uddin M., *Hans Island. How to resolve the dispute?*, „Current Developments in Arctic Law” 2016, vol. 4.
- V MID soobšili o posledstviáh zamorozki raboty Arktičeskogo soveta, „RIA Novosti” [online], 20 V 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://ria.ru/20220520/mid-1789662641.html>>.
- Wall C., Monaghan S., Morcos P., *Will Finland and Sweden join NATO?*, „Center for Strategic and International Studies” [online], 15 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://www.csis.org/analysis/will-finland-and-sweden-join-nato>>.
- Watling J., *NATO’s Trident Juncture 2018 exercise: political theatre with a purpose*, „The Royal United Service Institute (RUSI)” [online], 20 II 2018 [dostęp: 25 VI 2020]: <<https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/natos-trident-juncture-2018-exercise-political-theatre-purpose>>.
- West unable to ensure sustainable development of Arctic without Russia – diplomat*, „TASS” [online], 17 IV 2022 [dostęp: 24 VI 2022]: <<https://tass.com/politics/1438863>>.
- Zellen B. S., *The world needs the Arctic Council now more than ever*, „The Independent Barents Observer” [online], 19 IV 2022 [dostęp: 9 VI 2022]: <<https://thebarentsobserver.com/en/opinions/2022/04/world-needs-arctic-council-now-more-ever>>.